

Propozime të reja fiskale

Mateo SPAHO¹

Abstrakt: Një nga argumentet që më shumë i interesojnë komunitetit dhe aktualitetit shqiptar është efikasiteti i mbledhjes së të ardhurave, nga organet tatimore dhe doganore. Politika, natyrisht, ndërhyri në këtë debat, duke brohoritur për suksese nga një krah dhe duke qortuar dobësitë dhe mungesën e profesionalizmit nga krabu tjetër. Përtej polemikave politike, ne kemi nevojë për një analizë të shtohet dhe të fokusuar mbi efikasitetin e grumbullimit të të ardhurave, duke analizuar zhvillimin e tyre gjatë tre viteve, përjashtuar këtë të fundit. Një krabasim i thjeshtë i rritjes ose zvogëlimit të normës, për sa i përket një taksë të vetme ose shuma e tyre nuk mund të tregojë një sukses apo dështim në mbledhjen e të ardhurave dhe nuk japin një tregues, në funksion të reduktimit të ekonomisë informale. Të ardhurat buxhetore duhet të filtrohen nga rritja e çmimeve (inflacioni) dhe nga rritja e PBB-së, duke arritur në një fazë të parë drejt së vërtetës. Hapi i dytë do të jetë skontimi i të dhënave nga rritja e çmimeve aktuale të PBB-së, pa harruar efektet e pritshme të ndryshimeve në paketat fiskale. Në këtë punim është analizuar situata e të ardhurave të buxhetit të shtetit shqiptar, për periudhën janar-prill 2012-2014 edhe për të larguar pak nga aktualiteti diskutimin. Rezultati përfundimtar do të tregojë nëse gjatë tre viteve të analizuar, u rrit efikasiteti në mbledhjen e të hyrave në Shqipëri, apo, në qoftë se është ekonomia informale që ka zgjeruar shtrirjen e saj në këtë vend. Përveç rezultateve, do të propozohen indikator të rinj, që do të tregojnë në mënyrë të qartë rezultatet. Këto rezultate mund të publikohen nga të njëjtat institucione, që tani tregojnë thjeshtë një rritje apo rënie të të ardhurave tatimore.

Fjalë kyç: buxheti i shtetit, të ardhurat, paketa fiskale, tatimet dhe doganat, efikasiteti tatimor.

¹ Universiteti Europian i Tiranës, Fakulteti i Ekonomisë dhe Teknologjisë së Informacionit, Profili: Ekonomiks, E-mail: mateo.spaho@uet.edu.al

Abstract: *One of the arguments that led Albanian actuality regarded the efficiency of revenue collection by the tax and customs authorities. Politics naturally intervened in this debate advertising and praising successes as regards revenue collection in one hand and on the deterioration and lack of professionalism on the other hand. Beyond the political controversy we need a cold and thoughtful analysis of the situation of the revenues collection efficiency highlighting their evolution during the last three years.*

A simple comparison of the percentage increase or decrease as regards a single tax or their sum can't indicate a success or a failure in tax collection and in the function of reducing the informal economy. State revenues should be filtered by rising prices (inflation) and by the GDP growth reaching the first path towards the truth. The second step would be the discounting of purging data by the current price increase of GDP, without forgetting the expected effects of changes in fiscal packages. In this paper we analyzed income data Albanian State Budget for January-April during the 2012-2014 period. The ultimate result will indicate if during the last three years the efficiency in revenue collection in Albania grew or if is the informal economy that expanded its extent in this country. In addition to the new results will be proposed new indicators that will clearly show the results. This results may be published by the same institutions that now indicate the simple increasing or the decreasing of tax revenue.

Keywords: *State Budget, Revenue, Fiscal Package, Taxes and Customs, Tax Efficiency.*

1. Hyrje

Kriza ekonomike nuk ka goditur thjesht sistemet financiare globale, por, mbi të gjitha, jetën e përditshme të qytetarëve. Sidomos në Kontinentin Europian, qeveritë kanë ndërhyrë jo thjesht për të shpëtuar institucionet financiare dhe Bankat nga falimentimi, duke i blerë dhe duke kompensuar humbjet e tyre. Arsyeja tjetër e ndërhyrjes ka qenë ajo e zbutjes së efekteve sociale të krizës ekonomike. Asistencat për te papunët e rinj, kanë rënduar mbi buxhetet e shteteve, duke zgjeruar deficitet fiskale dhe, si pasojë, duke rritur Borxhin Publik në raport me Prodhimin e Brendshëm Bruto (Kuehn, 2014). Në Shqipëri gjithashtu, qeveritë kanë kërkuar të mos futeshin në vorbullën e krizës ekonomike, duke kërkuar që me anë të shpenzimeve kapitale ose të investimeve publike, të vazhdonin të rrisnin P.B.B.-në. Efekti i drejtpërdrejt, ndonëse i pa evidentuar në një kohë të parë ka qenë rritja e Borxhit Publik, jo thjesht si pasoje e deficitit buxhetor, por më së shumti, i detyrimeve të prapambetura ndaj biznesit dhe të pagesës së borxheve/humbjeve që kishin shoqëritë aksionare, me aksionar maxhoritar shtetin. Ndoshta arsyeja më e rëndësishme e rritjes së Borxhit Publik, ka qenë mosarritja e të ardhurave buxhetore të planifikuara. Me ardhjen në pushtet të qeverisë së re, u evidentuan të gjitha problematikat e pranishme, por, gjithashtu zgjidhja për ngushtimin e deficitit buxhetor nuk u gjet tek reduktimi i ekonomisë informale (e cila, është shumë e theksuar në Shqipëri), por u gjet në rritjen e nivelit tatimor. Deklaratat e muajve të parë të vitit 2014, nga organet tatimore dhe doganore, shpallnin suksese fiskale dhe tejkalime objektivash, ndërkohë që si tregues të sukseseve përmendeshin vetëm rritja e të ardhurave nga viti në vit. Nga një pikëpamje ekonomike treguesi i rritjes së thjeshtë nuk tregon nivelin e rritjes së PBB ose atë të inflacionit, të cilat nuk janë meritë e drejtpërdrejtë e qeverisë. Çfarë ka më shumë rëndësi është, se nuk shprehej se sa ishte rritja e të ardhurave, në raport me rritjen e nivelit tatimor në fushat e akcizave, tatimin mbi të

ardhurat personale, tatimin mbi fitimin etj. Tregues i nevojshëm do të kishte qenë, edhe ai i tkurrjes apo zgjerimit të ekonomisë informale, qofte edhe në raport me ecurinë e një viti më parë, si edhe me qeverinë e mëparshme. (Albu, 2007) Për arsye të këtyre mungesave dhe për të reduktuar debatet mbi rezultatet e sukseseve ose dështimeve fiskale, do të ishte e nevojshme të përpunoheshin tregues në të njëjtën kohë të thjeshtë e të qartë, që agjentët ekonomik të dinë të japin interpretime mbi rezultatet.

Në këtë studim do të merren rezultatet e të ardhurave buxhetore në Republikën e Shqipërisë, në katërmujorin e parë të viteve 2012, 2013, 2014. Këto të dhëna do të spastrohen nga efektet e rritjes së PBB dhe të Inflacionit, si dhe do të modifikohen sipas rezultateve të rishikuara, pasojë e ndryshimeve të paketave fiskale ndër vite. Me anë të programit excel do të përpunojmë treguesit e propozuar.

Në tabelën 1, tregohet për katër vitet e fundit, ecuria e të ardhurave, në periudhat Janar-Prill të çdo viti. Të dhënat janë të detajuara për çdo grup të ardhurash. Të dhënat janë të marra nga publikimet zyrtare të Buletineve Fiskale mujore të Ministrisë së Financave. Të ardhurat janë rritur, nga 103,6 miliard lekë (të reja) ose 1036 milion dollarë për vitin 2011, në 1161 milion dollarë për vitin 2014. Rritja është regjistruar sidomos, në grupin e të ardhurave tatimore dhe, në veçanti, nga Tatimet dhe Doganat, të cilat janë kontribueset më të rëndësishme të buxhetit të shtetit.

TABELA 1. ECURIA E TË ARDHURAVE

Janar - Prill te secilit vit				
Viti	2011	2012	2013	2014
TOTALI TË ARDHURAVE	103667	106247	106508	116161
Të ardhura nga ndihmat	589	680	1676	3507
Të ardhura tatimore	94621	97509	94325	103682
Nga Tatimet dhe Doganat	70388	71989	69283	77924
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	34860	35372	32403	40626
Tatimi mbi Fitimin	7707	6348	6451	7950
Akcizat	10321	10363	10368	9083
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	8989	8982	9665	8716
Taksa Nacionale dhe të tjera	6357	9151	8753	9842
Taksa Doganore	2154	1773	1643	1707
Të ardhura nga Pushteti Vendor	4880	5077	4522	4462
Taksë mbi Pasurinë(ndertesat)	877	1233	1223	1691
Taksë mbi Biznesin e vogël	961	1039	1052	379
Taksa Lokale	3042	2805	2247	2392
Të ardhura nga fondet speciale	19353	20443	20520	21296
Sigurimi Shoqëror	16943	17256	16954	18429
Sigurimi Shëndetsor	1713	2571	2941	2831
Të ardhura për kompensim në vlerë të pronarëve	697	616	625	36
Të ardhura Jotatimore	8457	8058	10507	8972
Tran.Fitimi nga Banka e Shqipërisë	3210	2143	3623	1871
Të ardhura nga Inst.Buxhetore	3435	3427	4299	4818
Dividenti	0	8	5	498
Tarifat sherbimeve	1228	1329	1294	842
Të tjera	584	1151	1286	943

Burimi: Ministria e Financave

Në tabelën e mëposhtme tregohet ecuria e të ardhurave në përqindje nga viti në vit. Nga një vështrim i parë mund të vërehet, se rritja e të ardhurave deri në Prill të vitit 2014, ka qenë me 9.1%. Rezultati në pamje të parë është mjaft pozitiv, dhe i detyrohet dinamikës pozitive të

tatimit mbi fitimin, me +25.4%, nga TVSh +12.5%, si dhe nga Tatimet e doganat me +9.9%. Negativë në krahasim me vitin 2013, i cili ka pasur të gjitha karakteristikat e një viti elektoral, kanë qenë rezultatet e të ardhurave Jo-tatimore, duke marrë këtu parasysh, reduktimin e fitimit të Bankës Qendrore (-14.6%) dhe rezultatet e këqija të Institucioneve Buxhetore. Zhgënjyese kanë qenë edhe rezultatet e të ardhurave nga pushteti vendor, qoftë në vitin 2012, qoftë në vitin 2013. Në vitin 2014, shumë negative kanë qenë rezultatet e mbledhjeve të taksave lokale.

TABELA 2. ECURIA E TË ARDHURAVE NË %

TOTALI TË ARDHURAVE	Rritja ne %		
	2012	2013	2014
Të ardhura nga ndihmat	2.5	0.2	9.1
Të ardhura tatimore	15.4	146.5	109.2
Nga Tatimet dhe Doganat	3.1	-3.3	9.9
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	2.3	-3.8	12.5
Tatimi mbi Fitimin	1.5	-8.4	25.4
Akcizat	-17.6	1.6	23.2
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	0.4	0.0	-12.4
Taksa Nacionale dhe të tjera	-0.1	7.6	-9.8
Taksa Doganore	44.0	-4.3	12.4
Të ardhura nga Pushteti Vendor	-17.7	-7.3	3.9
Taksë mbi Pasurinë(ndertesat)	4.0	-10.9	-1.3
Taksë mbi Biznesin e vogël	40.6	-0.8	38.3
Taksa Lokale	8.1	1.3	-64.0
Të ardhura nga fondet speciale	-7.8	-19.9	6.5
Sigurimi Shoqëror	5.6	0.4	3.8
Sigurimi Shëndetsor	1.8	-1.8	8.7
Të ardhura për kompensim në vlerë të pronarëve	50.1	14.4	-3.7
Të ardhura Jotatimore	-11.6	1.5	-94.2
Tran.Fitimi nga Banka e Shqipërisë	-4.7	30.4	-14.6
Të ardhura nga Inst.Buxhetore	-33.2	69.1	-48.4
Dividenti	-0.2	25.4	12.1
Tarifat shërbimeve		-37.5	9860.0
Të tjera	8.2	-2.6	-34.9
	97.1	11.7	-26.7

Burimi: Ministria e Financave

Pikërisht, se rezultatet e mësipërme nuk marrin parasysh inflacionin dhe PBB-në për të ndërtuar një kuadër më të qartë të realitetit, kemi ndërtuar një tabelë nga e cila merret rritja në përqindje e Prodhimit të Brendshëm Bruto, në tre vitet e fundit për periudhën e analizuar.

Evolucionin i PBB me çmimet korrente			
2011	2012	2013	2014
1,282,255	1,326,000	1,358,000	1,418,000
	3.4	2.4	4.4
		5.9	6.9
			10.6

Nga tabela e mësipërme vërehet, se rritja e PBB-së me çmime korrente, midis periudhës prill 2011 – prill 2014, është rritur me 10.6%, ndërsa, për shëmbull, rritja midis vitit 2011 dhe 2012 ka qenë me 3.4%.

Rezultatet e tabelës 1, si pasojë, janë shumëzuar me rezultatet e mbledhjes së të ardhurave të arritura në vitin 2011, nga Shteti Shqiptar. Në tabelën e mëposhtme (tabela 3), janë marrë rezultatet e vitit 2011 dhe janë shumëzuar me normat e rritjes së PBB-së me çmime korrente. Si pasojë formula e përdorur ka qenë:

$$Ar \cdot (1 + \Delta PBB_k)$$

Me akronimin Ar nënkuptojmë të ardhurat reale kurse me ΔPBB_k nënkuptojmë diferencën (rritjen) e Prodhimit të Brendshëm Bruto me çmime korrente, nga viti në vit. Nga tabela e mëposhtme mund të shihet se sasia e të ardhurave në vitin 2014 do të ishte prej rreth 1146 milion USD. Kjo shifër do të shërbente si benchmark ose si element ankorimi, i cili do të tregonte se sa duhet të ishin të ardhurat e grumbulluara pa ndryshimin e kuadrit fiskal. Në të njëjtën kohë, kjo shifër do të ishte një tregues indirekt mbi një barazi të ekonomisë informale, midis vitit 2011 – 2014. E thënë ndryshe, krahasimi midis shifrave të tabelës nr.3 dhe të tabelës nr.1 tregon rritjen ose tkurrjen e ekonomisë informale, me kushtin e mos ndryshimit të paketave fiskale. Për shembull, rezultati hipotetik për vitin 2013 nga të ardhurat tatimore duhet të ishte prej 1001 milion USD, ndërsa realisht ka qenë 943 milion USD. Diferenca prej rreth 58 milion USD të pa mbledhura i ka kaluar ekonomisë informale duke e rritur atë.

TABELA 3 - TË ARDHURAT HIPOTETIKE SIPAS PBB ME ÇMIME KORRENTE

	2011	2012	2013	2014
TOTALI TË ARDHURAVE	103667	107192	109764	114594
Të ardhura nga ndihmat	589	609	624	651
Të ardhura tatimore	94621	97838	100186	104594
Nga Tatimet dhe Doganat	70388	72781	74528	77807
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	34860	36045	36910	38534
Tatimi mbi Fitimin	7707	7969	8160	8519
Akcizat	10321	10672	10928	11409
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	8989	9295	9518	9936
Taksa Nationale dhe të tjera	6357	6573	6731	7027
Taksa Doganore	2154	2227	2281	2381
Të ardhura nga Pushteti Vendor	4880	5046	5167	5394
Taksë mbi Pasurinë (ndërtesat)	877	907	929	969
Taksë mbi Biznesin e vogël	961	994	1018	1062
Taksa Lokale	3042	3145	3221	3363
Të ardhura nga fondet speciale	19353	20011	20491	21393
Sigurimi Shoqëror	16943	17519	17940	18729
Sigurimi Shëndetësor	1713	1771	1814	1894
Të ardhura për kompensim në vlerë të				
Pronarëve	697	721	738	770
Të ardhura Jotatimore	8457	8745	8954	9348
Tran. Fitimi nga Banka e Shqipërisë	3210	3319	3399	3548

Të ardhura nga Inst. Buxhetore	3435	3552	3637	3797
Dividenti	0	0	0	0
Tarifat e shërbimeve	1228	1270	1300	1357
Të tjera	584	604	618	646
Burimi: Ministria e Financave				

Për të sqaruar diferencën midis realitetit të vjeljes së të ardhurave dhe ecurisë hipotetike me benchmark, për vitin 2011 kemi ndërtuar një tabelë (tabela 4), ku tregohen në përqindje diferencat. Për të përllogaritur këtë përqindje kemi përdorur formulën e mëposhtme:

$$(Ar/Ah)*100-100$$

Me Ar nënkuptojmë të ardhurat reale, kurse me Ah të ardhurat hipotetike të përllogaritura me rritjen e PBB-së, me çmime korrente.

Me shenjën minus reflektohet një zvogëlim i efikasitetit të mbledhjes së të ardhurave dhe një zgjerim të ekonomisë informale, në krahasim me vitin 2011. Gjithashtu, shenja minus mund të jetë edhe një efekt i zvogëlimit të barrës fiskale mbi ekonominë e vendit. Vlerat pozitive tregojnë në të kundërt një rritje të formalizimit ekonomik ose rritje të nivelit tatimor. Bazuar në këto rezultate mund të shohim se, që në vitin 2012, të ardhurat e mbledhura janë 0.9% më të ulëta, në krahasim me sa duhet të ishin në po të njëjtën periudhë. Viti më negativ në vjeljen e të ardhurave ka qenë viti 2013, ku të ardhurat e mbledhura kanë rezultuar 3% më të ulëta, krahasuar me rezultatet hipotetike të tabelës 3. Ky rezultat ende nuk mundet të gjykohej plotësisht pasi duhet të kalojë sitën e ndryshimit të paketave fiskale. Sërisht mund të vërejmë disa rezultate qartësisht negative nga kjo analizë, nëse do të shihnim ecurinë e Tatimit mbi Fitimin ndër vite, Taksave Doganore dhe Taksave Lokale. Rezultati i këtyre komponentëve të të ardhurave tregon se vitet e fundit, pavarësisht nga paketat fiskale, është rritur informaliteti mbi deklarimin e fitimit nga bota e biznesit, nuk është ulur kontrabanda doganore dhe autoritet vendore kanë dobësuar prezencën e tyre në territor.

TABELA 4 – RAPORT NË % I TË ARDHURAVE REALE ME TË ARDHURAT HIPOTETIKE

	2012	2013	2014
TOTALI TË ARDHURAVE	-0.9	-3.0	1.4
Të ardhura nga ndihmat	11.7	168.7	438.6
Të ardhura tatimore	-0.3	-5.9	-0.9
Nga Tatimet dhe Doganat	-1.1	-7.0	0.2
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	-1.9	-12.2	5.4
Tatimi mbi Fitimin	-20.3	-20.9	-6.7
Akcizat	-2.9	-5.1	-20.4
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	-3.4	1.5	-12.3
Taksa Nacionale dhe të tjera	39.2	30.0	40.1
Taksa Doganore	-20.4	-28.0	-28.3
Të ardhura nga Pushteti Vendor	0.6	-12.5	-17.3

Taksë mbi Pasurinë(ndërtesat)	36.0	31.7	74.4
Taksë mbi Biznesin e vogël	4.6	3.4	-64.3
Taksa Lokale	-10.8	-30.2	-28.9
Të ardhura nga fondet speciale	2.2	0.1	-0.5
Sigurimi Shoqëror	-1.5	-5.5	-1.6
Sigurimi Shëndetësor	45.2	62.2	49.5
Të ardhura për kompensim në vlerë të pronarëve	-14.5	-15.3	-95.3
Të ardhura Jotatimore	-7.9	17.3	-4.0
Tran. Fitimi nga Banka e Shqipërisë	-35.4	6.6	-47.3
Të ardhura nga Inst. Buxhetore	-3.5	18.2	26.9
Dividenti	0.0	0.0	0.0
Tarifat shërbimeve	4.7	-0.5	-38.0
Të tjera	90.6	108.0	46.1

Hapi i fundit i analizës spastron nga ndryshimet e paketave fiskale vjetore rezultatet hipotetike, duke i rregulluar ato me pritshmëritë e llogaritura, pasojë e rritjes ose uljes së niveleve tatimore.

TABELA 5 – REZULTATET HIPOTETIKE TË SKONTUARA
ME NDRYSHIMET E PAKETAVE FISKALE

	2012	2013	2014
TOTALI TË ARDHURAVE	107192	109654	117089
Të ardhura nga ndihmat	609	624	651
Të ardhura tatimore	97838	100076	110973
Nga Tatimet dhe Doganat	72781	74495	78606
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	36045	36910	38534
Tatimi mbi Fitimin	7969	8160	10869
Akcizat	10672	10928	13939
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	9295	9518	9436
Taksa Nacionale dhe të tjera	6573	6654	8227
Taksa Doganore	2227	2281	2381
Të ardhura nga Pushteti Vendor	5046	5167	5464
Taksë mbi Pasurinë(ndërtesat)	907	929	1339
Taksë mbi Biznesin e vogël	994	1018	362
Taksa Lokale	3145	3221	3763
Të ardhura nga fondet speciale	20011	20491	21693
Sigurimi Shoqëror	17519	17940	18729
Sigurimi Shëndetësor	1771	1814	2194
Të ardhura për kompensim në vlerë të pronarëve	721	738	770

Të ardhura Jotatimore	8745	8954	9348
Tran. Fitimi nga Banka e Shqipërisë	3319	3399	3548
Të ardhura nga Inst. Buxhetore	3552	3637	3797
Dividenti	0	0	0
Tarifat shërbimeve	1270	1300	1357
Të tjera	604	618	646

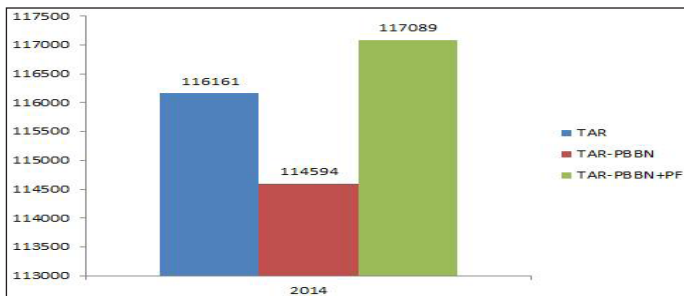
Për vitin 2014, për shembull, qeveria parashikonte që falë rritjes së nivelit të akcizave mbi karburantin, cigareve etj., të fitonte 25.3 milion USD shtesë, në krahasim me katërmujorin e parë të vitit 2013. Gjithashtu, nga heqja e subvencioneve mbi TVSH-në, qeveria parashikonte të arkëtonte rreth 8 milion USD shtesë, si dhe në të kundërt, besonte se do të arkëtonte 5 milion USD më pak nga TAP, si pasojë e adoptimit të taksës progresive.

Në tabelën e mësipërme janë të skontuara të gjitha efektet, pasojë e ndryshimeve të paketave fiskale në vitet e analizuara dhe këto parashikime janë marrë nga shifrat zyrtare të vetë Ministrisë së Financave. Referuar Tabelës 6, janë reflektuar normat e raportit të rezultateve hipotetike të skontuara përfshirë këtu ndryshimet e paketave fiskale me të ardhurat reale. Për përlogaritjen e këtyre normave kemi përdorur formulën e mëposhtme:

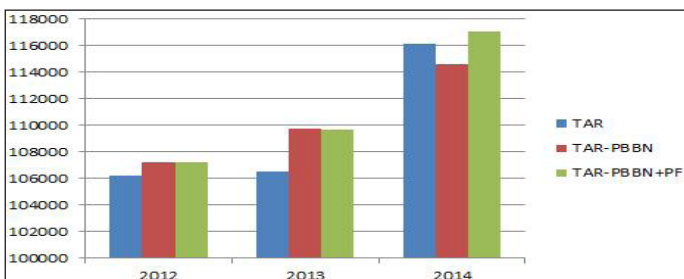
$$(Aspf \setminus Ar) * 100 - 100$$

Me akronimin Aspf nënkuptojmë të Ardhurat të Skontuara nga ndryshimi i Paketave Fiskale. Vetëm në këtë moment kemi një kuadër të qartë të situatës. Përkeqësimi i efikasitetit të vjeljes së të ardhurave në Shqipëri, ka vijuar dhe ka qenë i vazhdueshëm në tre vitet e fundit, për katër mujorët e analizuar, pavarësisht nga ndryshimi i qeverive në pushtet.

GRAFIKU 1- KRAHASIMI I TË ARDHURAVE BUXHETORE NDËR VITE

GRAFIKU 2 – ANALIZA E TË ARDHURAVE BUXHETORE PËR VITIN 2014

Me akronimet TAR nënkuptojmë Totalin e të Ardhurave Reale, për shembull 1.161 milion USD, për periudhën Janar-Prill të vitit 2014, TAR-PBBN nënkupton të Ardhurat hipotetike që derivojnë nga shumëzimi i të Ardhurave reale të vitit 2011 me rritjen e Prodhimit të Brendshëm Bruto Nominal, ose me çmime korrente. Ndërsa me TAR-PBBN+PF nënkuptojmë të ardhurat hipotetike, që duhet të ishin arritur duke përfshirë ndryshimet në paketën fiskale. Në krahasim me vitin 2011 të ardhurat e mbledhura janë ulur me 0.9%. Në vitin 2013 dëshmohet se përkeqësimi i vjeljes së të ardhurave ka qenë i theksuar dhe ka bymyer ndjeshëm ekonominë informale dhe rezultatet nuk mund të quhen suksese fiskale të mirëfillta, pasi ato janë të shkaktuara nga një rritje e përgjithshme e nivelit tatimor. Të ardhurat buxhetore të vitit 2014 janë 0.8% më të ulëta nga ato që duhet të ishin mbledhur me efikasitetin e vitit 2011.

TABELA 6 - RAPORT NË % I REZULTATEVE HIPOTETIKE TË SKONTUARA ME NDRYSHIMET E PAKETAVE FISKALE ME TË ARDHURAT REALE

	2012	2013	2014
TOTALI TË ARDHURAVE	-0.9	-2.9	-0.8
Të ardhura nga ndihmat	11.7	16	438.6
Të ardhura tatimore	-0.3	-5.7	-6.6
Nga Tatimet dhe Doganat	-1.1	-7.0	-0.9
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	-1.9	-1 2.2	5.4
Tatimi mbi Fitimin	-20.3	-2 0.9	-26.9
Akcizat	-2.9	-5.1	-34.8
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	-3.4	1.5	-7.6
Taksa Nacionale dhe të tjera	39.2	3	19.6
Taksa Doganore	-20.4	-2 8.0	-28.3
Të ardhura nga Pushteti Vendor	0.6	-1	-18.3
Taksë mbi Pasurinë(ndërtesat)	36.0	3	26.2
Taksë mbi Biznesin e vogël	4.6	3.4	4.6
Taksa Lokale	-10.8	-30.2	-36.4
Të ardhura nga fondet speciale	2.2	0.1	-1.8
Sigurimi Shoqëror	-1.5	-5.5	-1.6
Sigurimi Shëndetësor	45.2	62.2	29.1
Të ardhura për kompensim në vlerë të pronarëve	-14.5	-15.3	-95.3
Të ardhura Jotatimore	-7.9	17.3	-4.0
Tran. Fitimi nga Banka e Shqipërisë	-35.4	6.6	-47.3
Të ardhura nga Inst. Buxhetore	-3.5	18.2	26.9
Dividenti	0.0	0.0	0.0
Tarifat shërbimeve	4.7	-0.5	-38.0
Të tjera	90.6	108.0	46.1

Rezultatet më befasese nga një pikëpamje negative, janë ato të akcizave të cilat janë gati 35% më të ulëta në krahasim me mbledhjen që duhet të kishin, duke marrë parasysh efikasitetin

në vitin 2011 të rregulluar me ndryshimin e paketave fiskale. Zgjerimi i kontrabandës shokon, sidomos, nëse merret parasysh fakti, se nga fillimi i vitit 2014 doganat shqiptare mbikëqyren nga Crown Agents, e kryesuar nga ish-Kryeministri britanik Tony Blair.

Një tjetër rezultat negativ është ai i Tatimit mbi të Ardhurat Personale, ku janë mbledhur 7.6% më pak të ardhura. Ky rezultat lind si pasojë e adoptimit të taksës progresive, në Shqipëri. Rritja e normës së tatimit në 23%, për të ardhurat mbi 1.300 USD mujore (me kurs këmbimi 1USD=100 lekë), në krahasim me 10% të taksës së sheshtë të mëparshme, ka trembur kontribuuesit më të kamur, duke i shtyrë ata të fshehin një pjesë të të ardhurave të tyre. Ky fakt ka zgjeruar hendekun e informalitetit jo thjesht në botën e biznesit, por edhe në deklarimin e të ardhurave personale. Rezultati negativ theksohet akoma më shumë, nëse krahasohet me vitin 2013, ku rezultati i vjeljes së të ardhura ishte më pozitiv në krahasim me vlerën e pritshme, edhe si pasojë e zerimit të normës tatimore, për pagat deri në 300 USD, të adaptuar nga qeveria e mëparshme. Rezultati i vitit 2013 mbështet Teorinë e Kurbës së Laffer, me anë të së cilës demonstron se me reduktimin e normës tatimore rritej formalizimi i ekonomisë aq shumë, sa të kompensonte humbjet e pritura dhe të rriste të ardhurat tatimore.

Konkluzione & Rekomandime

Në realitetin Shqiptarë është krijuar një panoramë e përgjithshme, ku në mbledhjen e të ardhurave buxhetore qeveria e radhës reklamon rritje të efikasitetit dhe efencës në arkëtime. Në mënyrë puntuale, opozita e radhës hedh deklarata dëshpërimi mbi rënien e disiplinës fiskale dhe mbi shthurjen e strukturave tatimore dhe doganore. Për këtë arsye, sot më shumë se kurrë nevojiten tregues të cilët kanë aftësinë të japin element të qartë gjykimi objektiv, dhe të pranueshëm për të gjithë. Në rasti se nuk do të kishim ndryshime në paketat fiskale midis viteve, atëherë një tregues domethënës do të ishte RAB (Raporti i të Ardhurave Bruto), i cili do të kishte këtë formulë:

$$(T\grave{e} \text{ Ardhurat sipas PBB-s\grave{e} korrente} / T\grave{e} \text{ ardhurat reale}) * 100 - 100 = RAB$$

Nëse rezultati do të ishte > 0, ky indikator do të tregonte se ekonomia informale është në reduktim e sipër, ndërsa nëse rezultati do të ishte më < 0, do të kishim një rënie të disiplinës fiskale dhe një zgjerim të informalitetit. Nëse rezultati do të ishte > 0, ky indikator do tregonte një zvogëlim të ekonomisë informale, në krahasim me vitin e marrë si benchmark, ndërsa një tregues negativ (RAN < 0) do të sugjeronte një zvogëlim të formalitetit të ekonomisë. Në analizën tone për trevjeçarin 2012 – 2014, ndonëse vetëm për katërmujorin e tyre të parë, rezultatet e disiplinës fiskale në Shqipëri nuk kanë qenë pozitive.

Indikator	2012	2013	2014
RAB	-0.90%	-3.00%	+1.40%
RAN	-0.90%	-2.90%	-0.80%

Me këto rezultate mund të kuptojmë, se për shembull për katërmujorin e parë të vitit 2014, treguesi RAB i cili është pozitiv, na thotë, se në krahasim me vitin 2011 të marrë si benchmark, do të ishte përmirësuar disiplina fiskale pa marrë parasysh ndryshimet e paketave fiskale. Në treguesin RAN mund të vërejmë se, nëse përfshijmë edhe ndryshimin e paketave fiskale, ky indikator na rezulton negativ. Kjo do të thotë se niveli i efikasitetit të mbledhjes së të ardhurave, ka rënë vazhdimisht, krahasuar me efikasitetin e vitit 2011.

Bibliografia

- Albu, L. L. (2004, Qershor 1). Estimating the Size of Underground Economy in Romania. SSRN. Marrë më Shtator 12, 2015, nga <http://ssrn.com/abstract=1569577>
- Albu, L. L. (2007). A Model to Estimate Informal Economy at Regional Level: Theoretical and Empirical Investigation. International Conference on Regional and Urban Modeling. Brussels. Marrë më Shtator 20, 2015, nga https://mpr.ub.uni-muenchen.de/3760/1/MPRA_paper_3760.pdf
- Bello, M., Cuçellari, F., & Cini, M. (2011). On the Development of the Albanian Informal. Management and Marketing Journal, 9(2), 315-322.
- Charmes, J. (2012, Maj). The Informal Economy Worldwide: Trends and Characteristics. The Journal of Applied Economic Research, 6(2), 103-132.
- Fernández-de-Córdoba, G., & Torres, J. L. (2007, Maj). Fiscal harmonization in the presence of public inputs. Working Paper Series, 7(2). Marrë më Shtator 20, 2015, nga <http://www.aefi.com/RePEC/pdf/defi07-02.pdf>
- Kuehn, Z. (2014, Janar). Tax Rates, Governance, and the Informal Economy in High-Income Countries. Economic Inquiry, 52(1), 405-430.
- Mara, E. R., Inceu, A., Cuceu, I., & Achim, M. V. (2009, Maj). The Impact Of Economic Crisis On The Fiscal Revenues. The Journal of the Faculty of Economics - Economic, 3(1), 252-257. Marrë më 2015, nga <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2009/v3-finances-banks-and-accountancy/42.pdf>
- Muça, B., Hoxha, S., & Doraci, G. (2012, Dhjetor). Effects of informality on Albania's labor market. Review of Applied Socio-Economic Research, 4(2), 166-169.
- Olters, J.-P. (2007, Maj 1). Old Curses, New Approaches? Fiscal Benchmarks for Oil-Producing Countries in Sub-Saharan Africa. IMF Working Paper, 7(107). Marrë më Shtator 20, 2015, nga <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=20660>
- Spilimbergo, A. (2005, Dhjetor). Measuring the Performance of Fiscal Policy in Russia. IMF Working paper, 5(241). Marrë më Shtator 20, 2015, nga <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2005/wp05241.pdf>